

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Ex Recogniti||one Des. Eras-||mi Roterodami.||

Erasmus, Desiderius

Basileae, 1518

VD16 E 3644

Ammiani Marcellini Rervm Gestarvm Liber Decimvsqvintvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14277

Trabea. Therbenſi patre Constantio, Constantini fratre Imperatoris, matrēque Galla
 Filo corpo- ſore Ruffini & Cæreali, quos trabea conſulares nobilitarunt, & præfectu-
 ris. ra prouinciarum, forma conſpicuus bona, decenſe filo corporis, membrorum/
 q; recta compage, flauo capillo, & molli barba, licet recens emergente lanugine
 teneras per genas. Ita tamen ut maturius autoritas emereret, tantum à tempe-
 ratis moribus Iuliani differens fratris, quantum inter Veſpaſiani filios fuit Do-
 mitianum & Titum. Adſumptus autem in ampliffimum fortunæ faſtigium
 uerſabilis, motus expertus eſt, qui ludunt mortalitatem: nunc euehentes quoſ-
 Verſabilis dam in ſydera, nūc ad Cocyti profunda mergentes. cuius rei cū innumera ſint
 fortuna. exempla, pauca tactu ſummo tranſcurram. Hæc fortuna mutabilis & incon-
 ſtans fecit Agathodem Siculum ex figulo regem, & Dionyſium gentiū quon-
 Agathocles dam terrorem Corynthis literario ludo præfecit. Hæc Adramitenum Andri-
 ex figulo Rex. ſcum in fullonia natum ob pseudo Philippi nomen euexit: & Perſei legiti-
 Andriſc⁹ in mum filium artem ferrariam ob quærendum docuit uictum. Eadem Mancini-
 fullonia natus. num populi imperio Numantinis emiſſum, ſumma atrocitate Veturium &
 Claudium Corſis ſubſtrauit. quid feritati Carthaginis Regulum iſtius iniqui-
 Pompei⁹ ad tate. Pompeius poſt quaſitum ex rerum geſtarum amplitudine cognomen-
 ſpadonū li- tum, ad ſpadonum libidinem in Aegypto trucidatur. Et Eunus quidam erga
 bidinē truci ſtularius ſeruus ductauit in Sicilia fugitiuos. Quam ſplendido loco multi nati,
 datur. eadem rerum domina conuiſcente, Viriathi genua ſunt amplexi uel Spartaci:
 quot capita, quæ horruere gentes, funeſti carnifices abſciderunt? Alter in uin-
 cula ducitur, alter inſperate præficitur poteſtati, alius à ſummo culmine di-
 gnitatis excutitur. Quæ omnia ſi ſcire quiſquàm uelit quàm uaria ſint, & ad-
 lidua, harenarum numerum idem iam deſipiens, & montium pondera ſcu-
 tari poterit.

AMMIANI MARCELLI

NI RERVM GESTARVM LIBR

BER DECIMVS QVINTVS.

Textus pro
uiriu captu.

Turbarum
incentor.
Præcurſori-
us index.

VAE licuit in acie ſcrutari, quæque uidere licuit per
 ætatem, uel perplexæ interrogando uerſatos in me-
 dio ſcire, narrauimus ordine caſuū expoſito diuerſo
 rum: reſidua quæ ſequuturus aperiet textus, pro uiri-
 um captu limatius abſoluemus. Nec obtrectari iu-
 uet res longi operis formidantes. Tunc enim laudā-
 da eſt breuitas, cum moram rumpens intempeſtiuā
 nihil ſubtrahit cogitationi iuſtorum. Nondū apud
 Noricum exuto pœnituit Gallo Appodemius, quo
 ad uixerat, igneus turbarum incentor, raptos eius calces uehens equorum per
 mutatione ueloci, ut nimietate cogendi quoſdā extingueret, præcurſorius index
 Mediolanū

Mediolanum aduenit. Ingressusq; regia ante pedes proiecit Constantij, uelut spolia regis occisi Parthorum, & perlato nuntio repentino docente rem insperatam, & arduam ad sententiam totam facilitate completam. Hi qui summam aulam tenebant, omni placendi studio in adulationem ex more conlato, uirtutem, felicitatemq; Imperatoris extollebant in cælum: cuius nutu in modum grægariorū militum, licet diuersis temporibus, duo exauctorati sunt principes, Veleranio nimirum & Gallus. Quod ille studio blanditiarum exquisito sublatus, immunemq; se deinde fore ab omni immortalitatis incommodo fidenter existimans, confestim à iustitia declinauit ita intemperanter, ut æternitatem eam aliquoties assereret ipse dictando, scribendq; propria manu, orbis totius se dominum appellaret. Quod dicentibus alijs indignanter admodum ferre deberet, his qui ad æmulationem ciuiliū principum uitam formare moresq; suos, & prædicabat ut ingentes & laboris enixi: nanq; etiam si mundorum infinitates essent, eos gloria & armorum inuictō robore se repleturum, & domiturum sperabat: Et tanquàm ad Democriti exemplum, quos Anaxarcho incitāte magnus somniabat Alexander, id repetisset legens uel audiens, quod ut docet Mathematici, continentes ambitus terræ totius, quæ nobis uidetur, immensam magnitudinem uniuersitatis, instar breuis obrinet puncti. Iamq; post horrendam delecti Cæsaris cladem, sonāte periculorū iudicialiū tuba, in turba læsæ maiestatis arcessebatur Vrsicinus, adolescente magis magisq; contra salutē liuore omnibus bonis infesto. Hac em̄ superatur difficultate, quod ad suscipiēdas defensionēs æquas & probabiles Imperatoris aures occluserat, patebāt susurris insidiantiu dandestinis, qui Constantij nomine per Orientis tractus omēs abolitū antedictū ducē domi forisq; desyderari, ut formidolosum Persicæ genti fingebāt. Sed contra accidentia uir magnanimus stabat immobilis, ne se proijceret abiectus cauens, parum tuto loco innocentiam stare medullitus gemens: hocq; uno tristior, quod amici ante hæc frequentes ad potiores descuerant, & ad successores officiorum more poscentes solent transire lictores. Impugnabat autem eum per fictæ benignitatis inlecebras collega, & uirū fortem propalām sæpe appellans Arbetio, ad innectandas letales insidias uitæ simplici perquam callens & ea tempestate nimium potens. Vt enim subterraneus serpens foramen subsideus occultum adfultu subito, singulos transitores obseruans incessit, ita ille addens etiam post lædendi militiæ munus, nec læsus aliquando, nec laceffitus inexplibili quodam lædendi proposito conscientiam polluebat. Cogitur paucis arcanorum præfectus conscijs latenter cum Imperatore sententiam reterege, id egerat, ut nocte uentura procul à conspectu militarium raptus Vrsicinus indemnatu occideretur, ut quondam Domitius Corbulo dicitur cæsus in colluione illa Neroniani sæculi, prouinciarum fidus defensor & cautus, quibus ita compositis cum adhuc destinati prædictum tempus operirentur, consilio in lenitudinem flexo, facinus impium ad liberationem secundam deferri præceptum est. Indéque ad Iulianum recens perductum calumniarum uertitur machina, memorabilē postea principem gemino crimine, ut iniquitas æstimabat implicitū

Fidenter.

Indignāter.

Mundorum
infinitates.Alexander
somniauit
infinitates
mundorū.Adolescente
liuore bonis
infesto.Parū tuto lo
co innocētā
stare.

Perq; callēs.

Subterraneus
serpens.
Transitores.Domitius
Corbulo oc
cisus in col
luuione Né
roniana.

implicitū

implicitum, quod à Macelli fundo in Cappadocia posito ad Asiam demigrat liberalium desyderio doctrinarum, per Constantinopolim transeuntem uiderat fratrem, qui cum obiecta dilueret, ostenderetq; neutrum sine iussu fecisse, nefando adsentatorum cœtu perisse urgentium aspiratione superni numinis, Eusebia suffragante Regina ductus ad Comum oppidum Mediolano uicinum, ibiq; paulisper moratus pro eadem ingenti causa ut cupidine flagrauit, ad Græciam ire permissus est. Nec desuere deinceps ex his emergentia casibus, quæ dispiceret secūdis auribus cōtigisse. Tū punirentur ex iure, uel tanq̄ irrita diffuebant & uana, sed accidebat nonnunquàm ut opulenti pulsantes præsidia potiorum, isdemq; tanquàm hædera celsis arboribus adherentes absolutionem precibus mercarentur, è noxis autē nullæ damnabantur abruptæ. Ideo q; & ueritas mendacijs uelabatur, & ualere pro ueris aliquoties falsa. Perductus isdem diebus & Gorgonus, cui erat thalami Cæsariani cura commissa, cumq; eum ausorum fuisse participem concitoremq; interdum ex confesso pateret, conspiratione spadonum, iustitia concinnatis mendacijs obumbrata, periculo euolutus abscessit. Hæc dum Mediolani aguntur, militarium cateruæ ab Oriente perductæ sunt Aquileiam, cum aulicis pluribus membris inter cathenas fluentibus, spiritum exiguum uiuendiq; moras per erumnas detestati multiplices. Arcessiebantur enim ministri fuisse Galli ferocientis Pathenius & Stephanus, perq; eos Domitianus discerptus credebatur, & mortuus, & alij post eos acti in exitium præceps, ad quos Auodos Arbora missus est, & Eusebius cubiculi tunc præpositus, ambo inconsideratæ iactantiæ, iniusti pariter & cruenti, qui nulla perspicaciter sine innocentium fontiumq; differentia alios uerberibus uel tormentis adstrictos exulari pœna damnarunt, quosdam ad infimâ trusere militiam, residuos capitalibus addixere supplicijs. Impletisq; funerum bustis, reuersi uelut ouantes gesta retulerūt ad principē, erga hæc & similia palam obstinatū & grauem. Vehementius hiuc & deinde Constantius quasi præscriptum fatorum ordinem conuulsurus, recluso pectore patebat insidiatibus multis, unde rumorum aucupes subito exterrere complures bonorū, uertices ipsos ferinis morsibus adpetentes, posteaq; pauperes & diuites indiscrete, non ut Cybiratæ illi Verrini Tribunalium ius legati lambentes, sed reipublicæ membra totius per incidentia uexantes. Inter quos facile Paulus & Mercurius eminebāt. Hic origine per senatus in Dacia notarius, ille à ministerio tridini rationabilis, & Paulo quidē, ut relatum est supra, Cathena inditū est cognomentū, eo quod in complicandis calumniarū nexibus erat indissolubilis, tetra uenena serens, uariq; disperdens, ut in colluctationibus calce tenere quidā solent artifices palestritæ, Mercurius Solēniorū appellatus Comes, quod ut clam mordax canis interna uitia summissius agitās, epulis cœtibusq; se crebris inferens, si per quietē quiesq;, ubi fusijs naturali agatur, uidisse aliquid amico narrās, id uenenatis artibus coloratū in peius patulis Imperatoris auribus infundebat. Et ob hoc homo tanq̄ inexplicabili obnoxius culpæ, graui mole criminis pulsabatur. Hæc augēte uulgatius fama, tantū aberat, ut proderet quisq; uisa nocturna, cū ægre homines

Comū oppi
dū Mediola
no uicinū.

Veritas mē/
dacijs uela
batur.

Concitor.

Cōcinnatis
mendacijs
obumbrat.

Exularis
pœna.

Cōuulsur⁹
ordinem fa
torum.

Cybiratæ
Verrini.

A ministe
rio Paulus
cognomēto
Cathena.

Palestritæ.

Patulæ Im
peratoris au
res.

homines dormisse sese presentibus faterentur externis, mœrebantque docti quidam quod apud Atlanteos nati non essent, ubi memorantur somnia non uideri, quod unde eueniat, rerum scientissimis relinquamus. Inter has quaestionum suppliciorumque species diras, in Illyrico exoritur alia dades ad multorum pericula ex uerborum inanitate progressa. In prouincia Africana Pannoniae secunda rectoris apud Sirmium poculis amplioribus madefacti, quidam arbitrum adesse nullum existimantes, licenter Imperium per se molestissimum incusabant. quibus alij optatam permutationem temporum, aduentante uelut die praesagij affirmabant. Nonnulli maiorum aut sibi portendi incogitabili demerita appromittebant. E quorum numero Gaudetius magnis in rebus mente desipiens & stolidus, rem ut seriam detulerat ad Rufinum apparitionis praesenturae praetorianae tunc principem, multimorum semper audum hominem, & collata prauitate famosum, qui confestim quasi primus elatus ad Comitatum principis aduolauit. Eumque ad suspitiones huiusmodi mollem & penetrabilem ita acriter inflammauit, ut sine deliberatione ulla Africanus, & omnes letalis mensae participes iuberentur sublimes tolli. quo facto delator funesticus inuenta ex more humano ualidus cupiens biennio id, quod agebat ut postularat, continua re praereptus est. Missus igitur ad eos corripiendos Teutomeres protector domesticus cum conlega onustos omnes cathenis, ut mandatum est, perducebat. Sed ubi uentum est Aquileiam, Marinus intellexit ex Campiductore eo tempore uacante autoribus perniciosi sermonis, & alioquin natura feruentis in taberna relictus, dum parantur itineri necessaria, latentem Duletum casu repertum carceri impegit, statimque extractis uitalibus interijt. Residui ducti Mediolanum, excruciatique tormentis & confessi uel quaestionis inter epulas petulenter se quaedam loquutos, iussi sunt retineri poenalibus claustris sub absolutio nis aliqua spe, licet incerta. Protectores uero prouinciae uertere solum exilio, ut Marino isdem conscijs mori permissio ueniam Arbetione meruere precante. Re hac modo finita, paulopost & sentientibus Alemanicis pagis inditum est bellum, conlimitia saepe Romana latius inrumpentibus, ad quem procinctum Imperator egressus in Rhetias, camposque uenit caninos, & digestis diu consilijs, id uisum est honestum & utile omnibus, ut eo cum militijs pater Arbetio equitum cum ualidiore exercitu mane religens marginis lacus Brigantiae pergeret. Protinus Barbaris congressuris, cuius loci figuram breuiter, quantum ratio patitur, designabo, inter montium celsorum anfractus impulsu immani Rheni discurrentis extenditur penes Alepontios, ut deciduas cataraetas indinatione pernici funditur Nilus, torrente ab ortu protinus primigenio copijs aquarum proprijs inruenti cursu simplici. Iamque adiutus niuibus liquatis ac solutis, alta diuortia riparum adradens lacum inuadit rotundum & uastum, quem Murgantiam accola Rhetius appellat, per quam quadraginta & sexaginta stadia longum, parique penes spatio late diffusum, horrore sylvarum squalentium inaccessum. Nisi quia uera in Alemania uirtus & sobria iter composuit, latum Barbaris, & natura locorum & caeli inclementia refragrate. Hanc ergo paludem spumosis sternendo uerticibus

Somnia non
uidentur apud
Atlanteos.

Gaudetius.
Apparitio.
Multimorum.

Campiducto-
re.

Impegit.

Digestis con-
silijs.

Lacus Brigantiae.

Caeli inclementia.

uerticibus amnis inrumpens, & undarum quietem permeans, peragrans Medi-
 am uelut finali interfecat libramento, & tanq̄ elementum perenni discordia se-
 paratū, nec aucto, nec imminuto agmine quod intulit, uocabulo & uiribus ab-
 soluitur integris, nec contagia deinde ulla perpetuens, Oceani gurgitibus inti-
 matur. Quodq̄ est impendū mirum, nec stagnum aquarum rapido transcur-
 su mouetur, nec limosa sub colluue tardatur properans flumen, & confusum
 misceri non potest corpus, quod ni ita agi ipse doceret aspectus, nulla ui crede-
 batur posse discerni. Sic Alpheus oriēs in Arcadia, cupidine fontis Aretusae ca-
 ptus, scindens mare, ut fabulae ferūt, adusq̄ amatae confinia proruit Nymphae,
 Arbetio qui aduentus Barbarorum nuntiarent, non expectans dum adessent:
 licet sciret aspera orsa bellorū, in occultas delatus insidias, ueluti immobilis ma-
 lo repentino percussus, interea uisi ē latebris hostes exiliunt, & sine aliqua inter-
 missione quicquid offendi poterat, telorum genere multiplici configebant. Nec
 enim resistere nostrorum quisquam potuit, nec aliud uitae subsidium, nisi disces-
 su sperare ueloci. Quocirca uulneribus declinandis intenti, incomposito agmi-
 ne milites huc & illuc dispalantes terga ferienda dederunt. Plerique tamen per
 angustas semitas sparsi, periculocq̄ praesidio tenebrae noctis extracti, reuolu-
 ta iam luce redintegratis uiribus agmini quisq̄ proprio sese cōsociavit. In quo
 casu ita tristi & inopino abundās numerus armatorum & Tribuni desiderati
 sunt decem. ob quae Alemāni sublati animis ferocibus, incidentes se quotidie
 prope munimenta Romana, adimente matutina nebula lucem, strictis mucro-
 nibus discurrerant frendendo minas tumidas intentantes. Egressiq̄ repente
 Scutarij, cum obiectu turmarum hostilium repercussi steterunt, omnes suos cō-
 spirantibus animis ciebant ad pugnam. Verum cum plerosq̄ recentis erumnae
 documenta terrerent, & totam ferē residuam manum credens hāere Arbetio,
 tres simul exilire Tribuni: Arentheus agens secum armatum, & Rectores gra-
 uis armaturae, & qui equestrem turmam comitum tuebatur Eutropius: & duces
 promotorum missis sibi à principe ruebant auxilijs. Urgebat causa communis
 uelut propriam uiri cunctis arcentibus ueterum exemplo accolarum fluminis
 undis perfusis iusto praelio, sed discurtionibus praedatorijs uniuersos in fugam
 coegere foedissimam, qui dispersi laxatis ordinibus, dumq̄ elabi properant im-
 pediti corpora nudantes inteeta, gladiorum hastarumq̄ densis ictibus trunca-
 bantur. Multiq̄ cum equis interfecti iacentes, etiam cum eorum ossibus uide-
 bantur innexi, quouis omnes ē castris effusi, qui prodire in praelium cum socijs
 ambigebant, cauendi immemores proterebant Barbaram prolem, qui se post
 fuga exemerant morte calcantes cadauerum strues, perfusi sanie peremptorū.
 Hocq̄ exitu praelio terminato Imperator Mediolanum ad hyberna ouans re-
 uertit, & latus, Exoritur iam hinc rebus afflictis haud dispari prouinciarū ma-
 lo calamitatum turbo nouarum, destructurus omnia simul, ni fortuna modera-
 trix humanorum casuum, motum euētu celeri consumasset impendio formida-
 tum. Cum diuturna incuria Galliae caedes acerbis rapinasque & incendia Bar-
 baris licenter grassantibus nullo iuuante perferrent, Siluanus pedestris militiae
 rector

Dispalantes,

Alemāni.

Corpora nu-
dantes inte-
eeta.Cadauerum
strues.Calamitatū
turbo.Fortuna
modera-
trix hu-
manorū
casuū.

rector iratus & efficax ad hæc corrigenda primum ipsis superuenit, Arbetione id maturari modis, quibus poterat adigente, ut absentem amulo, quem quietum superesse adhuc grauabatur, periculosa molis onus impingeret. Acturius sarcinalium principis iumentorum magister, commedatitias ab eo petierat ad amicos ut quasi familiaris eiusdem esset notissimus. hoc impetrato cum ille nihil suspicans simpliciter præstitisset, seruabat epistolas, ut perniciosum aliquid in tempore moliretur. Memorato itaque duce Gallias ex republica discursantes Barbaros propellente, iam sibi dissidentes & trepidantes, Idem Dynamius inquietus agens ut uersutus, & in fallendo exercitatus, fraudem comminiscitur impiam, sobornatore & consilio iactatore rumoris incerti Lampadio præfecto & Eusebio ex comite rei priuatae, cui congnomen erat inditum Mattiocobe, atque Edesio & magistro memoriae, quos ad consulatum ut amicos unitissimos idem curarat subrogari præfectus, & perniciose serie literarum absterfa, sola incolumi relicta subscriptione, alter multum a uiro illo dissonans superscribitur textus, uelut Siluano rogante uerbis obliquis, hortantemque amicos agentes intra palatium, uel priuatos. Inter quos & Thuscus erat Albinus, alique plures, ut se Alboram captantem, & prope diem solium principis aditurum sinuarent. hunc fascem ad arbitrium figmenti commisit, uitam pulsaturus infantis. Dynamius præfectus est, ut hæc pro Imperatore scrutaretur. Hæc & similia cum astu texeret, consistorium solus ingressus intimum, captato tempore uincere sperans peruigilem salutis imperatoriae custodit. Lectaque in consistorio astu callido consarcinata materia Tribuni iussi sunt custodiri, & de prouincijs duci priuato, quorum epistolae nomina designabant. Confestimque iniquitate rei percitus Malaridius gentilium rector, consilio legis adhibitis strepebat immaniter, circūueniri homines dicatos Imperio per factiones & dolos minime debere proclamans, petebatque ut ipse relicto obsidum loco necessitudinibus suis, M. Claudio armaturarum tribuno spondente, quod ut remearet uelocius, iuberet ire ducturus Siluanum aggredi, nihil tale conatum, quale insidiatores acerrimi concitarunt: nec contra se paria promittente M. Claudio morabatur properare permitti hæc, quæ ipse pollicitus est impleturum. Testabatur enim id se proculdubio scire, quod si quis mitteretur externus suo ingenio. Siluanus etiam nulla re perterritus timidior composita forte turbauit. Et quantum utilia moneret & necessaria, uentis tamen loquebat incassum. namque Arbetione autore, Apodemius ad eum uocandum cum literis mittitur, inimicus bonorum omnium diurnus & grauis, qui incidens principi in Gallijs dissidens a mandatis conuentis, quæ proficiscenti sunt data, nec uiso Siluano, nec oblati scriptis ut ueniret admonuit. Remansit, adscitaque ratione qua procapiti erant iamque necandi magistri peditum, clientes & seruos hostili tumore uexabat. Inter hæc tamen dum præsentia Siluani speratur, & Apodemius quieta perturbat. Dynamius ut argumento ualidior impie structorum assereret fidem, compositas literas his concinentes quas obtulerat principi, per præfectum ad Tribunal miserat fabricæ Cremonensis nomine Siluani & Malarichi, a quibus ut arcuorum conscius monebatur parare prope cuncta. Qui cum hæc legisset, hærens

Sarcinalia
iumenta.In fallendo
exercitatus,
SubornatorMagister me-
moriam.Verbis obli-
quis.Strepebat
immaniter.Loquebat
incassum.

E e & ambiens

& ambiens diu quid nam id esset, nec enim meminerat secum aliquando super negocio ullo interiore hos quorū literas acceperat conloquutos, epistolas ipsas per baiulum qui portarat, uincto milite ad Malarichum misit, obseruans ut doceret aperte quæ uellet, non ita perplexe: nec enim intellexisse firmabat ut subagrestem & simplicem quid significatum esset obscurius. Hæc Malarichus subito nactus etiam tunc squalens & mœstus, suamq; depopularis Siluani uicem grauius ingemiscens, adhibitis Francis, quorum ea tempestate in palatio multitudo florebat magna cum fallacia, per quam & confessio plus eorum appetebatur. Hisq; cognitis statuit Imperator, despicientibus consistorianis & militaribus uniuersis in negocium præter inquiri. Cumq; iudices fastidissent, Florentius Nigriniani filius agens tunc pro magistro officiorum, contemplans diligentius scripta apicumq; pristinorum, quæ quondam reperiens animaduertit, tum factum est priore textu interpellato longe aliquam dictaret Siluanus ex libidine consarcinata falsitatis adscripta. Proinde fallaciarum nube discussa, Imperator doctus gestorum latione fideli, abrogata potestate, præfectum statui sub quæstione præcipit, sed absolutus est enixa conspiratione multorum, suspensus autem Eusebius, qui ex Comite priuatarum se cōscio hæc dixerat cōcitata. Edeus enim minus scisse quid actum sit pertinaci inficiatione contendens abiit innoxius, & ita finito negocio, omnes sunt absoluti, quos exhiberi delatio compulit criminis. Adinamius uero ut præclaris artibus inlustratus, cum correctoris dignitate abiit, nec non corrigere iussus est Tuscius reliquam principis creduli militiæ. Agens inter hæc apud Agrippinā Siluanus, assiduisq; suorū compertis nuntijs, quæ Appodemius in labem suarum ageret fortunarum, & sciens animum tenerum uersabilis principis in dicta causa, timens ne absens, & indemnatus perageretur reus, in difficultate positus maxima, Barbaricæ se fidei committere cogitabat. Sed Lauio Gaiso uetante tunc Tribuno, quem dum militaret candidatus, solum adfuisse morituro Constanti supra scripsimus, docentemq; Francos unde oriebatur interfecturos eum, aut accepto præmio prodituros. Nihil tutū ex præsentibus ratus, in consilia cogebatur extrema, & sensim eum principiorū uerticibus erectus cōlocutus, isdemq; magnitudinem promissæ mercedis amisit cultu purpureo draconum & uexillorū insignibus ad tempus abstracto, ad culmen imperiale surrexit. Dumq; hæc aguntur in Gallijs, ad occasum indinato iam die, perfertur Mediolanum insperabilis nuntius, aperte Siluanum demonstrans, dum ex magistro peditum altius nititur sollicitato exercitu ad Augustum culmen euectum. Hac mole casus inopini Cōstantius ipso quasi fulmine fati permotus, consilio secunda uigilia conuocato, properarunt omnes in regiam. Cumq; nulli ad eligendū quid agi deberet mens suppetere posset, aut lingua summis uerbis perstringebatur, sic Mimentio ut consilijs rei bellicæ præstantissimo, frustra q; graui iniuria lacessito, & p̄ admissionū magistrū, qui mox est honoratior, accito, eodem ingresso cōsistorium offertur purpura multa, quæ ante principis pedes explicitam strauerūt, exteriorum regum ritu instituit adorari, cum semper antea ad similitudinem iudicis salutatos principes legeremus.

Ita is

Magister officiorum.

Priore textu interpellato. Consarcinata falsitas.

Pertinax inficiatio.

Insperabilis nuntius.

Admissionū magister. Cōsistoriū.

Ita is qui paulo antea cum infestatione maliuola Oriētis uoraginis, ut inuadē
 dæ summæ rei per filios adfectator compellabatur. Tunc Dux prudētissimus
 & Constantini Magni fuerat commilito, solusq; ad extinguendum probis qui
 dem, sed insidiosis rationibus petebatur. Diligens enim opera nauabatur Sil-
 uanum extingui, ut fortissimū perduellem: aut si secus accidisset, Vrsicinū exul
 ceratum iam penitus aboleri debere, ne superesset scrupulus impendio formi-
 dandus. Igitur cum de profectioe celebranda disponeretur, propulsatione ob-
 iectorum criminum eundem ducem parantem prægressus oratione leui prohi-
 bet Imperator: non id esse memorans, ut controuersia defensio causæ suscipere
 tur, cum uicissim restitui in pristinam concordiam partes, necessitas subigeret ur-
 gentium rerum, antequam cresceret molliēdo. Habita igitur deliberatione mul-
 ticiplici potissimum tractabatur, quo commento Siluanus gesto etiam cum Im-
 peratore rem ignoraret: existimaret probabili argumento firmādam fidem re-
 perto: mouetur honorificis scriptis, ut accepto Vrsicino successore cum potesta-
 te rediret intacta. Post hæc ita digesta protinus iubetur exire Tribunus, & pro-
 tectores domesticos decem, ut postularat, ad iuandas necessitates publicas se-
 cum duxit. Inter quos ego quoq; eram cum Veriniano collega, residui omnes
 propinqui & familiares. Iamq; egressum solum de se metu quisq; per spacia de-
 ducebat. Et quāquā ut bestiarij obijceremur intraçtabilibus feris, perpendēs
 tamen hoc bonum haberet tristitia recidiua, quod illico fluunt secunda fortu-
 næ. Mirabamur illam sententiam Tullianam in æternis ueritatis ipsius adytis
 promulgatam, quæ est talis: Et quanq; optatissimum est perpetim fortunam
 quā florentissimam permanere: Illa tamen qualitas uitæ nō tantū habet sen-
 sum, quantum cum ex sæuis & perditis rebus ad meliorem statum fortuna re-
 uocatur. Festinamus itaq; itineribus magnis, ut ambitiosus magister armorū
 ante allapsos Italicos milites, q̄ ullum rumorē in suspectis finibus perciperet.
 Verum cursim non properantes erratica quædā anteuolans prodiderat fama:
 & Agrippinam ingressi inuenimus cuncta nostris comitibus altiora. Namq; cō-
 ueniente undiq; multitudine trepide cœpta fundente, coactisq; copijs multis
 profilit em̄ presentibus is actoribus, ut ad imperatoris nouelli per ludibria au-
 spicia uiriū accessu firmandi sensum ac uolūtatem dux flebilis uerteretur, quo
 uarijs adsentandi figmentis in mollius urgente securitate nihil metuens hostile
 deciperetur. Cuius rei finis arduus uidebatur. Erat enim cautius obseruandum
 ut appetitus opportunitati obtemperarent: ne præcurrētes eam, nec deserentes
 qui eluxissent intempestiue, constabat nos omnes sub elogio uno morte mul-
 tandos. suscepit tamen idem dux leniter adactus, inclināteq; negotio ipso cerui-
 ces adorare solenniter anhelantem celsius purpurā, ut spectabilis colebatur: &
 intimus facilitate aditus, honorēq; mensæ regalis adeo antepositus alijs, ut iam
 secretius de rerum summa consultaretur. Aegre ferebatur Siluanus ad consula-
 tum potestatesq; sublimes elatis indignis, se & Vrsicinum solos post exudatos
 magnos pro republica labores & crebros, ita fuisse despectos, ut ipse quidē per
 questiones familiarium sub discrepatione ignobili crudeliter agitatis, cōmisisse

Scrupul^o im-
 pēdio formi-
 dandus.

Proteçtores
 domestici.

Ego erā cū
 Veriniano.

Ut bestiarij
 obijceremur
 feris.

Agrippina
 oppidum.

Sub elogio
 uno nos
 morte mul-
 tandos.

Honore mē-
 sæ regalis an-
 tepositus.

in maiestate inaccesseret. Alter uero ab oriente raptus, odijs inimicorum adduceretur: & hoc assidue clam querebatur & palam. Terrebant nos tamen cum dicerentur hæc & similia, circumfremencia undiq; murmura causantis inopiam militis, & rapida celeritate ardētis angustias Alpium perrumpere Cottiarum. In hoc æstu mentis ancipiti ad effectum tendens consilium, occulta scrutabamur indagine, federatq; tandem mutatis præ timore sæpe sententijs, ut quæstis magna industria cautis ministris, obstricto religionum consecratione conloquio, brachati sollicitarentur, atq; cornuti fluxioris ingenij ubertate mercedis ad momentum omne uersabiles. Firmato itaq; negotio, per sequestres quosdã gregarios obscuritate ipsa ad id patrandum idoneos, præmiorum expectatione accensos, solis ortu iam rutilo subitus armatorum globus erupit: atq; ut solet in dubijs rebus, audentior cæsis custodibus regia penetrata signiorum extractum ædícula, qua exanimatus confugerat ad conuenticulum ritus Christiani tendentem, densis mucronibus gladiorum trucidarãt. ita dux ad exilium meritum hoc genere oppetit mortis metu calumniarum, quibus factione iniquorum inretitus est absens, ut tueri possit salutem. Ad præsidia progressus extrema, licet enim ob tempestiuam illam cum armaturis prodicionem ante Murtiæ prodigium obligatum gratia retineret Constantium, ut dubium tamen, & mutabilem uerebatur. licet patris Poniti prætenderet fortia facta, sed pro Constantini partibus in bello ciuili acriter contra Licinianos sæpe uersati. Euenerat autem antequàm huiusmodi aliquid ageretur in Gallijs, Romæ in circo maximo populus, incertus ratione quadam percitus, an præfagio, ut Siluanus deuius magnis uocibus exclamaret. Igitur Siluano Agrippinam, ut relatum est, interfecto, inæstimabili gaudio re cognita, princeps insolentia coalitus, & tumore, hoc quoq; felicitatis luæ prosperis cursibus adsignabat eo more, quo semper oderat fortiter facientes, ut quondam Domitiani superare tamen quacunq; arte contraria cupiebat. Tantumq; affuit laudare industria gesta, ut etiam quædã scriberet de Gallicanis intercepta thesauris, quos nemo attigerat. Idq; scrutari iusserat artius. Interrogato Remigio etiam cum rationario apparitionis armorum magistri, cui multo postea Valentiani temporibus lacus uita in causa Tripolitana legationis erupit. Post quæ ita completa Constantius, ut iam cælo contiguus, calibusq; imperaturus humanis, magniloquentia, fastuq; sufflabatur adulatorum, quos augebat ipse superando, proiciendq; id genus parum callentes: ut Cresum legimus ideo regno suo Solonem expulisse præcipitem, quia blandiri nesciebat: Et Dionysium intentare poetæ Philoxeno mortem, cum eum recitantem proprios uersus absurdos, & inconcinnos laudantibus cunctis, solus audiret immobilis: quæ res perniciofa uitiorum est alitrix. ea demum enim laus grata esse potestati debet excelsa, cum interdum & uituperationi secus gestorum pateat locus. Iamq; post securitatem quæstiones agitabantur de more ex uinculis, & cathenisq; ut noxi petebatur. Exurgebat enim efferuens lætitia Paulus Taxareus illas delator ad uenenatas artes suas licentius exercendas, & inquirentibus in negocium consistorianis, atq; militaribus, ut præceptum est, Proculus

Alpes Cottiarum.

Ad momentum omne uersabiles.

Insolentia coalitus, & tumore, oderat fortiter facientes.

Magniloquentia. Solonem expulit Cresum. Philoxenus non adulat Dionysio. Pernitiosa adulatio.

Consistoriani.

Proculus admouetur eculeo, Siluani domesticus homo gracilis, & morbosus metuentibus cunctis, ne ui nimia tormentorū leui corpore fatigato reos atrocium criminū promiscue citari faceret multos. Verū contra quē speratū est contigit. Memor enim somnij quo uetitus erat per quietē, ut ipse firmavit, pulsare quendam infontē, usque ad cōfinia mortis uexatus, nec nominauit, nec prodidit aliquē: sed adferebat factū Siluani constanter: ideo cogitasse quod iniit nō cupiditate, sed necessitate cōpulsū argumento euidenti demonstrās: Causam enim probabile ponebat in medio multorū testimonijs clarā, quod die quinto antequam infulas susciperet, & principatus donatū stipendio militē cōstanti nomine loquutus est fortis etiā & fidus. Vnde apparebat, quod si præsumeret fortunæ superioris insignia, conaretur auri tā graue pondus repetere ut suū. Post hunc damnatorū forte Pemenius raptus ad supplicium interijt. qui (ut supra retulimus) cū Treueri ciuitatē Cæsari clausissent, Decentio ad defendendā plebem electus est. Tum Ascleopiodotus, & Luto, & Maudio comites interēpti sunt, alijque plures. Hæc & similia perplexe temporis obstinatione scrutante, dū has exitiorū communium clades suscitauit turbo feralis, urbē Aeternā Leontius regēs, multa spectati iudicis documenta præcipiebat, in audiendo celer, in disceptando iustissimus, natura beniuolus. licet autoritatis causa seruandæ acer quibusdā uidebat, & indignior ad amandū. Prima igitur ars seditionis in eū cōcitandæ uilissima fuit, & leuis. Philoroniu enim aurigā rapi præceptū, sequuta plebs omnis uelut de fensura propriū pignus, terribili impetu præfectum incessabat ut timidū: sed ille stabilis & erectus immisissis apparitoribus correptos aliquos, uexatosque tormentis: nec strepēte ullo, nec obsistente insulari pœna mulctati sunt. Diebusque paucis sequutis cū ad idem plebs excita calore, quo cōsueuit uim causando, ad Septenzoniū cōuenisset celebrē locū, ubi operis ambitiosi Nympheū Marcus cōdidit imperator, illuc de industria pergens, præfectus à Dominicoga, apparitionēque rogabatur enixius, ne in multitudinem se adrogantē immitteret, & minacē ex cōmōtione pristina sæuientē, difficilis ad pauorem recti tetendit, adeo ut eum obsequentē facile deseret, licet in periculū festinantem abruptū. Insidēs itaque uehiculo cū speciosa fidutiā cōtuebatur acribus oculis tumultuantium undique cuneorum uelut inserpentium uultus, perpeffusque multa dici probrosa, agnitū quendam inter alios eminentē, uasti corporis, rutilique capilli, interrogauit an ipse esset Petrus Valuomeres: ut audierat cognomento, eumque esse sono respōdisset obiurgatorio, ut seditiosum Antesignanum olim sibi compertū reclamantibus multis post terga manibus iunctis suspendi præcepit. Quo uiso sublimi tribuliūque adiumentū nequicquē implorante, uulgus omne paulo ante confertū per uaria urbis membra diffusum ita euanuit: ut turbarū acerrimus concitor tanquē in iudicialia secreto exaratis lateribus ad Picenū eijceretur, ubi postea ausus eripere uirgines, nec non obscurare pudorē patruī, in cōsulari sententia supplicio ob id capitali addidit. hoc administrāte Leontio, Liberius Christianæ legis antistes à Constantio ad comitatū mitti præceptus est, tanquē imperatoris iussui, & plurimorum scitis per cōsortium decretis obsistens, in te, quā breui textu

Eculeus.

Vsq; ad cōfinia mortis uexatus, neminē nominat in tormentis Proculus.

Turbo feralis, In disceptando iustissimus.

Insulari pœna mulctati.

Septenzoniū Nympheū.

Sono obiurgatorio, Seditiosorū Antesignanus, Turbarum concitor.

Breui textu percurram.

Ee 3 percurram.

percurrā. Athanasium episcopū eo tēpore apud Alexādrīā ultra professionē al-
 tius se efferentē, sciscitariq; conatū externa: ut prodidere tumores adsidui cœ-
 tus in unū quāsitū, eiusdem loci multorū synodus (ut appellant) remouit à sacra-
 mēto quod obtinebat. Dicebatur em̄ fatidicarū fortū fidem, quæ uel augura-
 les prætenderēt alites, scientissime callens, aliquoties prædixisse futura. Super
 his intēdebant ei alia quoq; à præposito legis abhorrētia, cui præsidebat. Hūc
 per subscriptionē abijcere sede sacerdotali paria senties cæteris iubente principe
 Liberius monitus perseveranter retinebatur. nec uisum hominē, nec auditū da-
 mnare nefas ultimū sæpe exclamans, aperte scilicet recalcitrans imperatoris ar-
 bitrio. Id em̄ ille Athanasio semper infestus, licet sciret impletū: tamen autorita-
 te qua potiores Aeternæ urbis episcopi, firmari desyderio nitebat ardēri, quo
 nō impetrato, Liberius ægre populi metu, qui eius amore flagrabat, cū magna
 difficultate noctis medio potuit asportari. Et hæc quidē Romæ, ut ostendit te-
 xtus superior, agebantur. Constantiū uero exagitabāt adsidui nunciū, deplora-
 tas iā Gallias indicātes nullo retinente ad internitionē barbaris uastāibus unī-
 uersa. astuansq; diu qua ui propulsaret erumnas, ipse in Italia residēs, ut cupie-
 bat, periculosum enim existimabat se in partem cōtrudere longe dimotā, repe-
 rit tandē consiliū rectum, & Iulianum patruelē fratrem haud ita dudū ab Acha-
 iā contractū, ac ritu etiā tum palliatū, in societate imperij adsciscere cogitabat.
 Id ubi urgente malorum impēdentiū mole est cōfessus, proximis succumberet
 tot necessitatibus tanq; crebris, unū se quod nunq; fecerat aperte demonstrās:
 illi in adsentationē nimīā eruditi infatuabant, nihil esse his ita asperum dicti-
 tantes, quod præpotens uirtus, fortunāq; tā uicina syderibus non superaret ex-
 more. Addebantq; noxarū conscientia stimulaute complures deinceps cauēri
 debere Cæsaris nomē. Replicantes gesta sub Gallijs, quis adnitentibus obstina-
 te obtinebat se folia regia incertū migrationē ad lōginqua pertimescēs, an pro-
 natia prudentia consulens in cōmune, omnibusq; memorās anteponi debere
 propinquū. Post multa quæ per deliberationes ambiguas actitaret, ut fixa sen-
 tentia, adiectisq; disputationibus irritis, ad imperiū placuit Iulianum adsume-
 re. Cū uenisset accitus prædicto die aduocato die, omni quod aderat cōmilitio
 tribunali ad altiorē suggestū erecto, quod Aquilæ circundederunt, & signa Au-
 gustus insigniter manu retinens dextera, hæc sermone placido perorauit: Adsi-
 stimus apud uos optimi reipublicæ defensores, causæ cōmuni uno penē omniū
 spiritu uindicandæ, quā acturus tanq; poëtæ, quos iudices succinctius edoce-
 bo. Post interitum rebellium tyrannorum, quos ad hæc tentanda quæ moue-
 runt, rabies egit, & furor: uelut impijs eorum manibus Romano sanguine patē-
 tantes, insultant Barbari Gallias rupta limitum pace, hac animati fiducia, quod
 nos per disiunctissimas terras arduæ necessitates adstringunt. Huic igitur ma-
 lo ultor appositus iā proserpenti dum patitur tēpus, occurrerit nostri, uestrisq;
 consulti suffragiū, & colla superbarū gentium detumescēt, & imperij fines erunt
 intacti, restitutorū specie, quā gero, secundo roboretis effectu. Iulianū hunc fra-
 trē meum, patruelē meum, ut nostis, uerecūdia, qua nobis ita necessitudine cha-
 rus est

Synodus.

Recalcitrans
 imperatoris
 arbitrio.

Infatuabant
 in assentatio-
 ne eruditi.

Verba Con-
 stantij.
 Succinctius
 edocebo.

Colla detu-
 mescent.
 Iulianus fra-
 ter meus pa-
 truelis.

rus est, recte spectatum: Iacq; euoluēs industria iuuenē, in Caesaris adhibere potestatem exopto, ceptis si uidentur utilia etiam uestra concessione firmandis. Dicere super his plura conantē interpellans concio lenius prohibebat, arbitriū summi Iouis id esse, nō mentis humanæ, uelut præscia uenturi prædicans. Stās que imperator immobilis, dum silerēt, residua fidentius explicauit. Quia igitur uestrum quoq; fauorē adesse firmiter indicat lætus adulescens uigoris tranquilli, cuius temperati mores emittendi sunt, potius q̄ prædicādi, ad honorē prosperatū exurgat: cuius prædarā indolem bonis artibus institutam hoc ipso plene uideor exposuisse quod elegi. Ego eum præsentē nutu dei celestis amictu principali uelabo. Dixit: moxq; indutū auita purpura Iulianū, & Caesarem cū exercitus gaudio declaratū, his adloquitur contractiore uultu submcestū. Recepisti priuæuus originis tuæ splendidum florē, amantissime mihi omniū frater, aucta gloria mea confiteor, qui iustus in deferenda super hacre potestate, nobilitate mihi propinqua, qua ipsa potestate uideor esse sublimis. Adesto igitur laborū, periculorumq; particeps, & tutelā ministerij suscipe Galliarū, omni beneficentia partes leuaturus adficietas, & si hostibus cōgredi sit necesse, fixo gradu cōsiste inter signiferos ipsos audendi tempore cōsideratus hortator, pugnantē accendens præuendo cautissime, turbatosq; subsidens fultiens modeste, ingrepans desides, uirissimus testis adfuturus industrijs, & ignauijs. Proin urgente rei magnitudine, perge uir fortis adducturus uiros itidē fortes, aderimus uobis, uicissim amoris robusta constantia militabimus simul, unā orbem pacatū deus modo uelit, quod oramus, pari moderatione, pietatēq; acturi. Mecū ubique uideberis præfens, & ego tibi quodcunq; acturo non deero. ad summam mihi propera socijs omnium uotis, uelut assignatam tibi ab ipsa republica stationem cura peruigili defensusus. Nemo post hæc finita reticuit: sed militares omnes horrendo fragore, scuta genibus inlidentes, quod est prosperitatis indicium plenū. Nam contra cū hastis clypei feriūtur, iræ documentum est, & doloris immane, quo quantōq; gaudio præter paucos Augusti probauere iudiciū. Caesaremq; admiratiōe digna suscipiebāt, imperatorij muricis fulgore flagrantē, cuius oculos cū uenustate terribilis, uultūq; excitatus gratū, multū diūq; cōtuentes, qui futurus sit conligebant, uelut scrutatis ueteribus libris, quorū lectio per corporū signa pandit animarū interna. Eumq; ut potiori reuerentia seruetur: nec supra modū laudabant, nec infra q̄ decebat, atq; ueluti censorum uoces sint, & diacagmata non militum. susceptus deniq; ad confessum uehiculi, receptusq; in regiam, hunc uersum ex Homero carmine susurrabat, οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίᾳ εἶναι, κοίρανος ἕστω εἰς βασιλεὺς, ὃ ἔδωκε κρόνον παῖσιν. Hæc die octauo Iduum Nouembrium gesta sunt, cum Arbitionem consulem annus haberet & Lolianum. Deinde diebus paucis Helena Constantij sorore, eidem Caesari coniugali fœdere copulata, paratisque uiuersis, quæ maturitas proficiscendi polcebat, comitatu paruo suscepto Calendis Decembribus egressus est, deductusque ab Augusto adusque locum duabus columnis insignem, qui Lacmellum interiacet, & Ticiniū, itineribus rectis Taurinos peruenit, ubi nuntio

Ee 4 tio percussus

Iulianus a uita purpura induitur. Verba Constantij.

Ego tibi nō deero.

Imperatorij muricis fulgor.

Per corporū signa animorū interna.

Helena Constantij soror, Vxor Iuliani.

Agrippina
 Colonia
 in secunda
 Germania.

Salutaris
 Genius.

Maius opus
 moueo.

De Gallis
 pulchra.

Aborigenes
 Celta.
 Galata.

Massilia pho
 caica,
 Velia in Ita
 lia.

Bardi.

tio percussus graui, qui nuper in comitatum Augusti perlatus de industria sile-
 batur, ne parata defluerent. Indicabat autem Coloniam Agrippinam ampli
 nominis urbem in secunda Germania, pertinaci Barbarorum obsidione refera
 tam, & magnis uiribus deletam. quo mœrore percussus uelut primo aduentan-
 tium malorum auspicio murmurans querulis uocibus sæpe audiebatur nihil se
 plus adsecutum, q̄ ut occupator interiret. Cumq; Viennam uenisset, ingredien-
 tem optatum quidem, & imperatorem honorifice susceptura omnis ætas con-
 currebat, & dignitas proculq; uisum plebs uniuersa cum in ciuitate finitima Im-
 peratorem dementē appellans, & faustum, præuia consonis laudibus celebra-
 bat, auidius pompam regiã in principe legitimo cernens, communiūq; reme-
 dium erumnarū in eius locabat aduentu, salutarem quēdam Genium adfulsis-
 se conclamans, nec secius arbitrata. Tunc anus quædam orba luminibus, cum
 perconctando qui nam esset ingressus, Iulianum Cæsarem comperisset: excla-
 mauit, hunc deorum templa reparaturum. Proinde quoniam, ut Mantuanus
 uates prædixit excelsus, Maius opus moueo, maiorq; mihi rerum nascitur or-
 do: Galliarum tractus & situm ostendere puto nunc tempestiuum, ne inter pro-
 cinctus ardentes, præliorumq; uarios casus ignota quibusdã expediēs, imitari
 uidear desides nauticos, ad trita lineæ cum rudēibus quæ licuit parari securius
 inter fluctus resarcire coactos, & tempestates ambigentes super origine prima
 Gallorū scriptores ueteres notiã reliquere negocij semiplenã: sed postea ut
 Timagenes diligentia Græcus & lingua, quæ diu sunt ignorata, cõlegit ex mul-
 tificibus libris: cuius fidem secuti obscuritate dimota eadem distincte docebi-
 mus, & aperte. Aborigenes primos in his regionibus quidã uisos esse firmarūt
 Celtas nomine regis amabilis, & matris eius uocabulo Galatas dictos sermo
 Græcus appellat. Alij Dorienses antiquiorē sequutos Hercule Oceani locos in-
 habitasse confines, Drasida memorat reuera fuisse populi partē indigenã. Sed
 alios quoq; ab insulis extimis cõfluxisse ex tractibus trãsrhenanis crebitate bel-
 lorū, & alluione feruidi maris sedibus suis expulsos. Aiunt quidã paucos post
 excidiū Troiæ & fugitãtes Græcos ubiq; dispersos loca hæc occupasse, tunc ua-
 cua regionum autem incolæ id magis omnibus adseuerant, quod etiam nos le-
 gimus in monumentis eorū incisum, Amphytrionis filiū Hercule ad Gerionis,
 & Taurisci sæuorum tyrannorū perniciem festinasse, quorū alter Hispanias,
 alter Gallias infestabat: Superatisq; ambobus coisse cum generosis feminis,
 suscepisseq; liberos plures, & eos partes quibus imperitabant, suis nominibus
 appellasse. A Phocide uero Asiaticus populus Harpali inclementiã uitãs Cyri
 regis præfecti. Italiam nauigio petit. Cuius pars in Lucania Veliam, alia con-
 didit in Viennensi Massilliam. Dein secutis ætatibus oppida aucta uirium co-
 pia, instituere non pauca, & declinãda uarietas spe societatis coniuncta. Post
 hoc loci hominibus paulatim exultis ingruere studia laudabilium doctrina-
 rum, inchoata per Bardos, & Eusebios, & Toctusages. & Bardi quidem fortia
 uirorum illustrium facta heroicis compositis uersibus cum dulcibus lyræ mo-
 dulis cantitarunt. Eubagi uero scrutantes summa & sublimia naturæ pandere
 conabantur.

conabantur. Inter hos Druidæ ingenijs celsiores, ut autoritas Pythagoræ decreuit, sodalitijs astrictis consortijs, quæstionibus occultarum rerum, altarumque erecti sunt, & despectates humana pronunciarunt animas immortales. hæc Galliarum plagam ob suggestus montium arduos, & horrore niuali semper obductos orbis residui incolis, antehac penè ignotam, nisi qua littoribus est uicina, munimina claudant undique natura, uelut arte circumdata, & à latere quidem australi Tyrreno alluitur, & Gallico mari, quæ cæleste suscipit plaustrum, à feris gentibus fluentis distinguitur Rheni, ubi occidentali subiecta est syderi Oceano, & altitudine Pyrenæi surgitur. Vnde ad solis ortus attollitur aggeribus Alpium Cottiarum, quas rex Cottius perdomitis Gallijs, solus in angustijs latens, inuicem locorum asperitate confusus, lenito tandem timore, in amicitiam Octauiani receptus principis, molibus magnis extruxit ad uicem memorabilis muneris compendiaris, & uiantibus opportunas, medias inter alias Alpes uetustas, super quibus cõperta paulo postea referemus. In his Alpibus Cottijs, quarum initium à Segusio oppido est præcellsum, erigitur iugum nulli ferè sine discrimine penetrabile. Est enim è Gallijs uenientibus prona humilitate deuexum pendentium saxorum altrinsecus uisu terribile, præsertim uerno tempore, cum liquente gelu, niuibusque solutis, flatu calidiorè uentorum, per disruptas utrinque angustias, & lacunas pruinarum congerie latebrosas, descendentes cumstantibus plantis homines, & iumenta prociidunt, & carpenta: idem remedium ad arcendum exitium repertum solum, quod plerumque uehicula uastis funibus colligata pone cohibente uirorum, uel bouum nisu ualido uix gressu repente paulo tutius deuoluunt. Et hæc, ut diximus, anni uerno contingunt. Hyeme uero humus crustata frigoribus, & tanquam leuigata: Ideoque labilis incessum præcipitantem impellit, & patulæ ualles per spatia plana glacie perfidæ uorant nonnumquam transeuntes, ob quæ callidi, eminentes ligneos stilos per cautiore loca defigunt: ut eorum series uiatorem ducat innoxium, qui si niuibus operi lauerint, montanis defluentibus riuus euersi graues agrestibus peruijs difficile per uaduntur. À summitate autem huius Italici diuici planicies ad usque stationem nomine Martis, per septem extenditur milia, & hinc alia celsitudo erectior, agræque superabilis ad Matronæ porrigitur uerticem, cuius uocabulum casus fœminæ nobilis dedit. Vnde decliue quidem iter, sed expeditius ad usque castellum Virgantiam patet. Huius sepulchrum Reguli, quem itinera struxisse retulimus, Segusione est moenibus proximam, manesque eius ratione gemina religione coluntur, quod iusto moderamine rexerat suos: & adscitus in societatem rei Romanæ, quiete genti præstitit sempiternam, & licet hæc, quam diximus uiam, media sit, & compendiaris, magisque celebris, tamè etiam alia multo antea temporibus sunt constructæ diuersis. prima Thebanus Hercules ad Gerionem extinguendum, ut relatum est, & Tauriscum leuius gradiens propè maritimas composuit Alpes. Hicque harum nomen indidit. Moneci similiter arcem, & perennem ad sui memoriam consecrauit. Deinde emensis postea sæculis multis, hac ex causa sunt Alpes excoGITATA Pénina, Superioris Africani pater. P. Cornelius Scipio Saguntinis memorabilibus eruntis, & pertinaci destinatione Afrorum obsessis, iturque auxilio in Hispaniam traduxit

Cottia alpe
unde:

Vehicula in
Alpibus funibus colligata.

Lignei stilii defiguntur in itinere Alpino.

Vertex Matronæ in Alpibus mōs.

Via compendiaris.

Moneci arx.

Pennina Alpium.

traduxit

traduxit onustam manu ualida classem. sed ciuitate potentiore arte deleta, Han-
 nibalem assequi nequiens, triduo ante transito Rhodano ad Italiae partes con-
 tendentem nauigatione ueloci, intercurso spatio maris haud longo, digressus per
 montes apud Genuam obseruabat Liguria oppidū: ut cum eo si copiam fors de-
 disset, uiarum asperitate fatigato decerneret in planicie, consulens tamen rei com-
 muni. G. N. Scipionem fratrem ire monuit in Hispanias, ut Hasdrubalem ex-
 inde similiter erupturum arceret. quae Hannibal doctus à per fugis, ut erat expe-
 ditae mentis, & callidae, Taurinis ducētibz accolis per Tricastinos & oram Vo-
 contiorum extremam ad saltus Tricorios uenit. Inde exorsus aliud iter ante
 hac insuperabile fecit, excisaque rupe in immensum clara, quaeque cremādo uī ma-
 gna flāmarum, acetōque infuso, quae in solidis soluit, per Druentiam flumē gurgi-
 tibus uagis in totū regiones occupauit Hetruscas. Haecenus super alpibus, nūc
 ad restantia ueniamus. Temporibus priscis cū laterēt hae partes ut Barbarae, tri-
 partitae fuisse credunt, in Celtas eosdē Gallos diuisae, & Aquitanos, & Belgas,
 lingua, institutis, legibusque discrepantes: & Gallos quidē, qui sunt Celtae, ab Aqi-
 tanis Garumna disternat flumen, à Pyreneis oriens collibus, postque oppida
 multa transcurfa in Oceano delitescens. A Belgis uero eandem gentem Matro-
 na distendit, & Sequana, amnes magnitudinis geminae: qui fluētes per Lugdu-
 nensem post circū clausum ambitu insulari Parisiorum castellū Lutetiam no-
 mine consociatum meant: meantesque protinus prope castra Constantia fundū
 tur in mare. Horū omnium caput ueteres Belgae dicebant esse fortissimi, ea pro-
 pter quod ab humaniore cultu longe discreti, nec aduēticijs effecminati delitijs,
 diu cū Transrhenanis certauere Germanis. Aquitani enim, ad quorū litora ut
 proxima placidaque merces aduenticiae conuehantur, moribus ad molliciem ela-
 psis, facile in ditionē uenere Romanā. Regebantur autem Galliae omnes iam in-
 de uti crebritate bellorū urgenti Caesari Iulio dictatori potestate in partes qua-
 tuor: quarū Narbonensis una, Viēensem intra se cōtinebat, & Lugdunensem:
 Altera Aquitanis praerat uniuersis, superiorem Germaniā, Belgasque duae iuris-
 ditiones iisdē rexere temporibus. At nūc numerantur prouinciae per omnē am-
 bitū Galliarū secunda Germania. Prima ab occidentali exordiēs cardine Agrip-
 pina & Tungris, munita ciuitatibus amplis, & copiosis. Dein prima Germania
 ubi praeter alia municipia Magontiacos, & Vangiones, & Nemetes, & Argento-
 racos, Barbaricis cladibus nota. Post has Belgica prima Mediomatricos praten-
 dit, & Treueros domicilium principum darum huic adnexa est. Secūda est Bel-
 gica, qua Ambiani sunt urbs inter alias eminens & Cathelauni, & Remi apud
 Sequanos Bizantios uidimus, & Rauracos, alijs potiores oppidis multis. Lug-
 dunensem primam Lugdunus ornat, & Cabillonas, & Senones, & Biturigae, &
 Nicenum Augustudini magnitudo uetusta. Secundam enim Lugdunensem
 Rothomagi & Tutini, Mediolanum ostendunt, & Tricastini alpes Cottias, &
 Penninas exceptis obscurioribus incolunt. Habent & Agendicum desertā qui-
 dem ciuitatem: sed non ignobilem quondam, & aedificia semirutata nunc quo-
 que demonstrant. Hae prouinciae, urbesque sunt splendidae Galliarum, Aquitania,
 quae

Hannibal
callidā men-
tis.

Montē ru-
pit acetō.

Celtae.
Aquitani.
Garumna.

Sequana.
Lutetia Pari-
siorū castel-
lum.
Belgae.

Transrhenar-
ni.

Narbonēsis.
Lugdunen-
sis.

Secūda Ger-
mania.
Prima Ger-
mania.

Ambiani.
Cathelauni.

Prima Lug-
dunensis.
Secūda Lug-
dunensis.

Aquitania, quæ Pyreneos montes, & eam partem spectat Oceani, quæ pertinet ad Hispanos. Prima prouincia est Aquitanica, amplitudine ciuitatum admodum culta, omiſſis alijs multis, Burdegala, & Aruerni excellunt, & Carnuti, & Pictaui nouus populus Ausci cõmendant, & Nasate, in Narbonensi clusa, & Narbona, & Tolosa, quæ principatum urbium tenent. Viennensis ciuitatũ exultat decore multarũ, quibus priores sunt Vienna ipsa, & Arelate, & Valentia, quibus Massilia iungitur, cuius societate & uiribus in discriminibus arduis fultam aliquoties legimus Romam. His propè Sallunij, Sunæ, & Niceæ Antipolis insulæ quæ Stechades. & quoniam ad has partes opere contexto peruenimus, silere super Rhodano maximi nominis flumine incongruum est, & absurdum. Apenninis alpihus effusioe copia fontium Rhodanus fluens, & procliuĩ impetu ad pleniora digrediens proprio agmine ripas occultat, & paludi sese ingurgitat nomine Lemano, eamq; intermeas nuscq; aquis miscetur externis, sed altrinsecus summitates undæ præterlabes, quæritans exitus uia sibi impetu ue loci molitur. Vnde sine iactura rerũ per densa paludium fertur, & Sequanos, longeq; progressus Viennensem latere sinistro perstringit, dexter Lugdunensem, & emensus spatio flexuoso Ararim, quem Sauconnam appellant, inter Germaniam primã fluentem, suũ & nomen adsciscit, qui locus exordiũ est Galliarum. Exindẽq; nõ millenis passibus, sed leucis itinera metiuntur, ubi auctus Rhodanus aquis aduenit locupletior. uehit grandissimas naues, uentorũ flatu iactari sapius aduetas. finitusq; inter ualles, quæ ei natura præscripsit spume, Gallico mari concorporatur per patulum sinũ, quẽ uocat ad gradus, ab Arelate octauo decimo fermè lapide disparatũ. Sit satis de situ locorũ, nũc figuras & mores designabo. Celsioris staturæ & candidi penè Galli sunt omnes, & rutili luminurũ q; toruitate terribiles, auidi iurgiorũ, & sublatius insolescentes, Nec em̃ eorum quenq; adhibita uxore rixante multo fortior & grauior peregrinorũ ferre poterit globus, tum maxime cũ illa inflata ceruice suffrendens, ponderasq; niueas ulnas & uastas, admissis ad cibos emittere cœperit pugnos, ut catapultas tortilibus neruis excussos, metuendæ uoces compluriũ, & minaces placatorũ iuxta & irascentiũ, tersi tamen pari diligentia cuncti & mundi, nec in tractibus illis maximeq; apud Aquitaniã poterit aliquid uideri, uel scemina, licet perq; pauper, ut alibi frustra squalore pannosorũ. Ad militandũ omnis ætas aptissima, & pari pectoris robore senex ad procinctũ ducitur, & adultus gelu duratis artibus & labore adsiduo multa cõtempturus, & formidãda, nec eorũ aliquando quisq; ut in Italia munus Martiũ pertimescẽs, pollicẽ sibi præcidit, quos iocaliter murcos appellant, uini auidũ genus affectans, ad uini similitudinẽ multiplices potus, & inter eos humiles quidam obtusis ebrietate cõtina sensibus, quam furoris uoluntariã speciem esse Catoniana sententia definiuit, raptantur discursibus uagis, ut uerum illud uideatur, quod ait defendẽs Fontem Tullius, Gallos post hæc dilutius esse poturos, quod illi uenenum esse arbitrabantur. Hæ regiones præcipue quæ confines Italicis, paulatim leuius odere sub imperium uenire Romanum, primo tentatæ per Fuluium prælijs paruis, qualitatæ per Sextium, ad ultimũ

Aquitanica prima.
Burdegala.

Vienna.
Arelate.

Stechades.

Ortus Rhodani.

Lemanus.

Arar:

Leucis itinera metiunt.

De figuris Gallorũ, Insolentes Galli.

Tersi & mundi Galli.

Gelu duratis artibus.

Pollicẽ præcidit timidus belli.

Fabius Allobrox. ad ultimum per Fabium Maximū domitæ: cui negocij plenus effectus, asperio re Allobrogum gente deuicta, hoc indidit cognomentum. nam omnes Gallia nisi quæ paludibus inuicta fuere, Salustio docetur autore. post decennalis belli mutuas dades perpeffas, societatiq; nostræ foederibus iunxit æternis. Euectus sum longius, sed remeabo tandem ad cœpta. Domitiano crudeli consumpto Musonianus successor, Oriente pratoriam regebat potestatem, præfecti facundia sermonis utriusq; clarus, unde sublimius quàm sperabatur duxit. Constantinus enim cum limatius superstitionum quæreret sectas Manicheorum & similia, nec interpres inueniretur idoneus, hunc sibi commendatum ut sufficientem elegit, quem officio functum perite Musoniam uoluit appellari artē. Strategium ducatum, & ex eo percursis honorū gradibus multis, ascendit ad præfecturam prudens aliās, tolerabilis prouincijs, & mitis & blandus, & ex qualibet occasione, maximèq; ex controuersijs litibus, quod nefandum est, & in totum lucrandi auaritia sordescens, ut inter alia multa euidenter apparuit in quæstionibus agitatæ super morte Theophili Syriæ consularis, ob prodicionem Cæsaris Galli impetu promiscue discerpti, ubi damnatis pauperibus, quos cum hæc agerentur peragere cōstabat fuisse autores diri facinoris, exutis patrimonijs absoluti sunt diuites. Huc Prosper adequitabat pro magistro equitum agente, tū etiam in Gallijs militem regens abiecte ignauus, & ut ait Comicus, arte despecta furtorū rapiens propalam, quis concordantibus mutuāq; cōmercia uicissim sibi conciliando locupletatis Persicis, duces uicini fluminibus rege in ultimis terrarū suarū terminis occupato, per prædatorios globos nostri uexabant, Nunc Armeniam, aliquot Mesopotamiā confidentius incurstantes, Romanis ductoribus ad colligendas obeuntium exuuias occupatis.

Strategius ducatus.

In totū lucra di auaritia sordescens.

Prædatorij globi.

AMMIANI MARCELLINI RERVM GESTARVM LIBER SEXTVS DECIMVS.

HAEC per orbem Romanū fatorum ordine cōtexto uersante, Cæsar apud Viennam in collegium factorum à consule octies Augusto adscitus, urgente gemino usgore pugnarum fragores, cædesq; barbaricas sonabat, colligere prouinciæ fragmenta iam parans se, affluit face tandem secunda. Quia igitur res magna, quas per Gallias uirtute, felicitatēq; correxit multisq; ueterū factis fortibus præstāt, singula serie progrediēte mōstrabo, instrumēta omnia mediocris ingenij, si suffecerint cōmotur⁹. Quicqd aut narrabit quod nō falsitas arguta cōcinnat, sed fides integra rerū absoluit, documētis euidentibus sulta, ad laudatiuā penē materiā pertinebit. Videat em̄ lex quædā uitæ melioris hunc iuuenē à mobilibus cunis aduscq; spiritū comitata supremū, nanq; incrementis uelocibus ita domi